

Dezső f. o. t., könyvtárnok Buchsbaum Mór középső o. t., háznagy Veinberger Mór f. o. t., aljegyző Geiger Ignác k. o. tan., alkönyvtárnok Csizsar B. és Rokosinyi D. — *A lugosi főgimnázium* szeptember 29-dikén egy zártkörű ünnepélyt tartott Tompa Mihály emlékére, melyen a felsőbb osztályú tanulók vettek részt. A másort Tompa költői pályájának ismertetése képezte. — *A pozsonyi állami főreál gyorsíróköre* szeptember 25-dikén tartotta alakuló gyűlését. Ifjúsági elnök Lunzer György, titkár Feiler Sándor, főjegyző Nerodolik Arthur lett. Ellenbírálónak megválasztották Krepelka Ferencz és Sprinzel János VII. o. tanulókat. — *A temesvári róm. kath. főgimnázium* szeptember 23-dikén tartotta Abelsberg József kegyesrendi tanár vezetése mellett alakuló gyűlését a következő eredménnyel: Elnök Török János, titkár Mixich Péter, főjegyző Veterány Győző VIII. o. t. — *A kassai főreáliskola* «Eötvös-önképzőkör»-e szeptember 14-dikén tartotta alakuló gyűlését. Elnök lett Kolba Róbert, főjegyző Dobrovay Dezső VIII. o. t., aljegyző Varga Hugó VII. o. t., főkönyvtáros Ormai Ottó, pénztáros Nagy Kálmán VIII. o. t. — *A kecskeméti kegyesrendi főgimnázium* önképzőköre szeptember 22-dikén tartotta alakuló közgyűlését főlisztelendő Kovács Antal tanár úr vezetése alatt, mely alkalommal az ifjúság tisztviselőiül a következők választották meg: Elnök Sági István, főjegyző Kolozsváry Lajos, főkönyvtáros Orbán Ferencz, pénztáros Pechacsék József VIII. o. tan., jegyző Hajósi Faragó Pál, könyvtáros Kovács Antal és Tóth Kálmán VII. oszt. tan. Az önképzőkör első rendes gyűlését 29-dikén tartotta meg, melyen a megnyitót Sági István elnök mondta s utána Schiff József szavalt.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

A Nagy Képes Világtörténet 134—135-dik füzeté most jelentek meg. Az előbbi füzet II. Pülöp megálló történetét élénk, meleg színekkel festi, az utóbbi pedig Spanyolországról, a romantika hazájáról szól, az ő csodálatos, dűsgazdag épületeiről, remek képművészeti kincséről.

A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik, egyetemi tanár, ki egyúttal e kötet írója is. Egy-egy kötet ára díszes félbörkötésben 16 korona; füzetként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

A Magyar Könyvtárnak most megjelent szeptemberi sorozatában a következő eredeti és fordított művek jelentek meg: A 246. szám *Bródy Sándor* nagy regényes színjátékát, a *Hőfőherke*-t közli, abban az alakban, a melyben a Nemzeti Színház színpadán játszották. A 248. szám *Heltai Jenőnek Gertie és egyéb elbeszélések* cz. novella-gyűjteménye. A 249. szám *Faludi Ferencz*nek, XVIII. századbéli irodalmunk e jelentékeny alakjának, összes verseit teszi hozzáférhetővé. Ehhez a füzethez *Ferenczi Zoltán* írt tartalmas bevezetést és jegyzeteket. A 247. szám *Amerikai elbeszélések* című füzeté *Bret Harte*, *Mark Twain* és *Stockton* egy-egy elbeszéléssel gazdagítja a gyűjteményt, *Szappanos Aladár* fordításában. A 251. szám *Kipling Dsungel Könyve*-nek III. sorozata, képekkel, *Mikes Lajos* fordításában. Végül a 250. szám *A Magyar Könyvtár* magyarázatos képes *Petőfi*-kiadását folytatja *Barátság és szerelem* I. címmel.

«Történelmi helynevek szótára a földrajzi fekvés meghatározásával» — ez a címe a kis, két ívnyi terjedelmű füzetnek, melyet *Csuday Jenő* dr., egyetemi magán- és budapesti főreáliskolai rendes tanár állított össze, Kohn Simon pedig kiadott. Abc-sorba vannak a történelemben előforduló földrajzi nevek szedve, s mindeniknél megjelölve, hogy az északi szélességnek és keleti hosszúságnak minő foka alatt fekszik. A kis 60 filléres könyvecskének a történelem és földrajz iránt érdeklődő középiskolai tanulók, főleg a felsőbb osztályba járók, jó hasznát vehetik.

FEJTÖRŐ.

Földrajzi kérdés:

Mi a neve a Tiberen átvezető azon hídnak Róma mellett, a hol 312-ben Kr. u. Nagy Konstantin legyőzte Maxentiust?

Történelmi kérdés:

Ki volt azon jeles hadvezér, kire hadserege vezetését bizta V. (Böles) Károly? Kikkel küzdött e hadvezér és mit foglalt vissza?

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 október 13.

22. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Számítási kérdés: 89 korona 64 fillér. Földrajzi kérdés: Jablunkai hágó, 601 m. magas. Történelmi kérdés: Bolívar Simon. Képrejtvény: Hazaszeretet. Helyesen fejtették meg: Géczy Géza, Przybilla Jenő, Gedeon Andor, Zorkóczy Tibor, Prágyik Flóris, Rein Rezső, Emmerling László, Tarján Gyula, Benkő Gyula, Reichsfeld Mór, Szűsz Nándor, Färber József, Persina Károly, Borosnyay Oszkár, Tóth Kálmán, Breuer Ernő, Molnár Aladár, Hevér Ferencz, Hermann István, Szabó Lajos, ifj. Barthonek Károly.

A kitéűzött könyvjutalmat («Fáy András eredeti meséi és aphorizmái», kötve) *Benkő Gyula* budapesti előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Verne Amiens, Franciaország; Somme francia departement (vármegye) egyik területében. — **Gyűjtő.** Az ívet megkaptuk. Igazán szép az eredmény. Szíves buzgóságát és fáradozását köszönjük. Az ingyenpéldányt megindítottuk. — «Hűség mind a sírig». Reméljük, hogy a folytatása is úgy meg fogja hatni. Egyszer könyre fakasztja, máskor megnevettet. Nagy szeretettel írtuk, s örvendünk, hogy hasonló érzelmeket kelt önben is. — **P. A. dr.** (Temesvár.) Szíves üdvözet és köszönet. — **Érdeklődő.** Történelmi ismertetéseket és cikketeket is fogunk némsókára közölni. Mindent elkövetünk, hogy a lap vonzó, tanulságos és változatos legyen. — **G. A.** (Hosszúfal.) Képrejtvényeink bőven vannak, küldjön másféleké. — **Z. M.** (Szombathely.) Hochsinger testvérek, VII. Rózsa-utca 85. szám. — **K. M.** (Szegvár.) Kivánságát nem teljesítjük. — **Sz. Cs. L.** (Csurgó.) Intézkedtünk. — **P. K.** Kóroda Pál írt róla terjedelmesebben. R. Gy. összes költeményei ezímen kérje bármely könyvkereskedésben. Ara — úgy tudjuk — 16 korona díszkötésben. — **Discipulus.** Erőnköz és tehetségünkhez mért munkát vállaljunk csak magunkra. A mit ön akar megcsinálni, oda sok tanulmány, még több tapasztalat és finom ítélőképesség kell.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK :	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

HŰSÉGES MIND A SÍRIG.

Mikes Kelemen naplója. 3

Történelmi elbeszélés. Irta Gaal Mózes.

III.

Kevés tudomány, sok prédikáció, de az sem haszortalan.

Mikes Mihály bátyámuram felpakolta Ferkót, a maga fiát, s engemet az árva rokont, s elvive Kolosvárra, a hol híres iskolája volt a jezsuita-akciónak. A minémű kicsi tudománnyal beérték akkoron az erdélyi nemes urak, bizvást híresnek mondhatjuk.

Mert elsőbben is, minden világi tudomány hívságos és nagy mértékben hiányos. Isten előtt pedig a kevés tudományú és nagy buzgóságú emberek a kedvesek.

A jezsuita páterek nagy nyájassággal fogadtak minket, mert Mikes Mihály uramnak igen nagy tekintélye vala, mióta a római katolika valláshoz álla, mert tudnivaló dolog, hogy a jezsuita páterek úgy Erdélyországban valamint Magyarországon is azon fáradoztak, hogy a megtévedt juhokat megtérítsék.

Jámbor ő életük és kiváló ékes szólásuk hathatos példaadásul szolgálta arra, hogy megszapordják a római katolika híveknek a száma.

Való igaz, hogy ki a micsodás hitet vall, a szerint boldogul, de ők a pogányok hitén levők sem kárhoztatandók, mivelhogy a setétségben bujdokolnak és tévelyegnek. Isten az ő nagy irlalmasságát megmutatja mindenkinek, a miképpen megmutatta nekem is a kolosvári jezsuita iskolában, mikor a téglaköveken térdepelve buzgón imádkoztam hozzá.

Vala pedig egy hosszú, setét tornác, mely

felül boltozatosan meghajlott, s itt jobbra-balra szentképek a falon. A Sanctus Alojsius a virágszállal a kezében, az oltár előtt térdepelő Ignatius Loyola és Sanctus Antonius a kisded Jézussal a karján, és örök tüzek égtek az apró oltárok előtt, a kert felől pedig kerek ablakok, melyeken színes ablaküvegek, itt szűrődött be a világosság.

Mikor ezen a tornáczon végimentem, mindig összeszorult a szívem, s mindig észbe vettem, hogy a mi urunk Idvezitünk járván az életnek tövises útjain, hányszor megszorodék az ő szívében, s mennyit kellett neki az irástudók és főpapok gonoszúsága miatt szenvednie.

Mit tudott akkor a gyermek a földi Golgotháról, mely reánk vár e zarándoklásban?

Hanem az Úrnak, Jézus Krisztusnak örök példája fennragyogott és biztatott és megvigasztalt.

Mi pedig konviktorok ott tanultunk a kőházban, hol alacsony iskola-termek voltak, az ablakokon vasrács, a kertben pedig az almafákon énekeltek a madarak, s benn az iskola-szobában diákszó hirdette, hogy minémű ezifra verseket írtak a pogány poéták, kiket értettünk is, nem is, de azért megtanultuk emberséggel, s ha a reverendissime pater felszólított, elmondottuk kétségbeejtő szaporasággal, s minden szombaton vetékedtünk egymással: ki tud többet, s kinek kell az első padba ülnie.

Disputáltunk is nagy tüzzel, s ropogtattuk a diák-szót, mint a mogyorót, hanem a fejünkbe az igazi tudásból nem sok repült be, az a kevés is, a mi megragadt, útravaló pogácsának sem volt elég.

Ott voltak a Bethlen-fiúk is, két Ugron és két Apor, a kik nem igen jeleskedtek a disputációkban, de annál inkább kitűntek a labdajátékban.

A labdákat pedig tehén-szörből csinálták és fölöt-
tebb kemények és sulyosak valának, a kit avval
tarkón csaptak, annak púp nőtt a fején, de azért
a régi kedvvel tovább játszott.

A tisztelendő páterek is közénk állottak, s ők
is megkapták a magukét.

Az ételben, italban nem nagyon válogattunk,
mert azt ettük meg, a mit a konviktus konyhája
feltalált. Igaz, hogy nem volt inyeskedő gyomor-
nak való, de az is igaz, hogy kevés volt. A kon-
viktusok győzték etyepetyével, s a konviktus
kertjében jóízű muromok nőtt még pedig fölös szá-
mal, oda is lelapkodtak — igazában szólva le-
lapkodtunk, s a murom nyersen is megehető,
csak jó fog kell hozzá.

Ha az étel kevés volt, annál hővebben kijutott
a penitenciából és prédikációból. A kollégium-
nak külön temploma volt, oda jártunk minden-
nap kétszer. Reggel a reggeli misére, délután a
veesernyére vagy csendes ájtatosságra. A gyakor-
tebb való hosszás térdepelés miatt a térlem meg-
fájult, de a lauretomi litániát nagy lélekkel éne-
keltem, s a ministrálásból is kijutott a részem.
Ez már mind diákul volt, s még a kisebb gyerme-
kek is értették, mert magyar szót sem a templom-
ban, sem az iskolában nem hallottunk.

Pater Ignáciusz, a sovány, kékszemű, ékes
beszédű beszélt néha sátoros ünnepeken magya-
rul, s ez nekünk valóságos ünnepnap volt, de
mégsem nagyobb ünnep, mint a mikor Mikes
Mihály uram egy szép napon beállított, s azt
mondta:

— No fiúk, ma velem fogtok ebédelni és vacso-
rálni! Minket belebujtattak az ünnepi köntösbe,
s kieresztettek a konviktusból. A kolosvári
piacon volt egy vendégfogadó, hova az idegen
urak szoktak megszállani, ha a guberniumban
valami dolguk volt. Bizony elég füstös, gerendás
szoba volt a szála, láttam én annál Danczkában
és Párisban sokkal czifrább vendégfogadókat is,
de annál a tejeles töltött káposztánál, a kit ott
ettünk, soha jobbat nem találunk fel a fényes
Páris városában sem.

Mikes Mihály urambátyám nagy jóakarattal
nézte, hogy milyen éktelen pusztítást viszünk
véghez a káposztában, bort is adott, s meghall-
gatta, hogy nótázunk, de examenre nem fogott
minket, mert a maga példájából tudhatta, hogy
plenus venter non studet libenter.

Az a tejeles káposzta jobban megmaradt az
emlékezetemben, mint a disputációk thesisei,
pedig azok is szépek voltak, s a ki elsőnek került

ki, az a papok asztalánál evett egy hétig, s meg-
hizva jött vissza a mi sovány asztalunkhoz.

Kit előbb, kit később vitték haza a konviktus-
ból. Volt olyan is, a ki csak az orrát dugta be,
hogy otthon ne nézzék egészen tudatlannak.
A nevét megtanulta lekanyarítani, s az neki
egész életére elég volt a tudományból, mert azért
akad irástudó szegény ember, hogy a jobbrenden
levőnek a pennája legyen. Minden jóra való falu-
ban van pap és iskolamester, papirra veti, ha mi
üzenete van az úrnak.

Kiből azután papot akartak nevelni, azt elkül-
dötték Kolosvárról az erdélyi püspökhöz Gyula-
fehérvárra, a hol különféle tudományokban ki-
művelték, s akiből még több nézett ki, azt Bécsbe
is elvitték a Pazman kardinális által alapított
papi iskolába. De ez már a nagy ritkaságok közé
tartozott.

Belőlem sem papot, sem tudóst nem akartak
nevelni. Jó magam sem tudtam, hogy mire való
volnék, mert az elmémbe nem forgott semmiféle
különös kívánság, ha az nem, hogy igen sokat
szerettem volna tanulni, de nem igen volt kitől.

Egyszer beeresztettek a papok bibliotekájába,
s ott a kezembe akadt egy könyv. A porból kapar-
tam ki; arra ugyan nem vetett senki ügyet. Nem
is volt tudós könyv, hanem verses história a
«Murányi Venusről.» Nem tartották istenes
könyvnek, de mert könyv volt, oda került az is a
bibliothekába. Hogy került, mint került, arról ki
tudna számot adni. A szélét már az egerek is ki-
kezdették, pedig a papiros ugyancsak sovány
eledel.

Fölöttébb nagy örömmel olvastam el, s én nem
tudom miért, de úgy megvidámított tőle a lel-
kem. Micsodás szép nyelv ez a miénk, be nagy
kár, hogy az iskolákban nem magyarul tanítják
a külön-különféle tudományokat. A ki tudós, az
nem ír magyarul, nem is beszél magyarul, ha
nem a cselédekkel és asszonyokkal, ámbátor az
asszonyok között is vannak elegenden, a kik tudnak
diákul.

Hanem erről már elég. A késő maradék meg-
éri azt, a mit én nem érhettem meg, ha ugyan a
világ ki nem fordul a sarkaiból, a mi nehéz do-
log volna.

A kolosvári papok iskolájában töltött idő jó
hosszúra nyult. Kétszer volt csak alkalmatosság
arra, hogy hazamenjek Zágonba, de hirt sokszor
hallottam hazulról, mert zágoni, zabolai vagy
más háromszéki urak elég gyakran látogatták
Kolosvárt, s én nem mulattam el egy alkalmat

se, hogy föl ne keressem és ne tudakozódjon az
édes anyám felől.

Pedig valóképpen olyan voltam, mint a fészke-
ről kirepült madár, a kinek örök vándorlás a
sorsa. Mit tudtam én, hogy mi vár reám. Mikor
először kerültem haza, anyám asszony eldicskedett
velem, hogy milyen szép haladást tettem a diák-
tudományokban:

az anyai szív
minden szépet és
jót reá lát a gyer-
mekére. Bennem
is már híres ta-
nács urat látott az
édes anyám, a kit
idegen királyok-
hoz, császárokhoz
küldenek.

Való, igaz, sok
nagy úrhoz jár-
tam, de tanács úr
sohasem lett belő-
lem. Idegen or-
szágban is eleget
bujdokoltam, de
kevesebb tisztes-
ség várt reám,
mint a mire talán
reá szolgáltam.
Haszontalan min-
den panaszolko-
dás.

Elég az ahhoz,
hogy utolsó látó-
gatásom esett
Zágonban, mikor
már a bajuszom
is serkedett, de a
kollégiumot nem
végeztem el.

Több rendbéli
nagy változások
voltak Zágonban, megint háborus hírek Erdély-
országban és Magyarországon. A szászok behü-
zódtak a kö-falás városaikba, s még egy lakatot
akasztottak a kincses ládájukra, hanem a magyar-
országi nagy változásokkal kevesebbet törődtek,
mint a musttal, mely ebben az esztendőben nagyon
olesó volt. Annál jobban mozgolódtak a székelek;
az én mostoha apám is hive volt Rákóczy Ferenc-
nek, kit odaát Magyarországon a legnagyobb és
leglelkesebb magyarnak tartottak; de még inkább

hive volt az én urambátyám Mikes Mihály, a
zabolai gróf. A báróságot és grófságot a németek
Erdélyországban szaporán osztogatták, voltak
báró és gróf Bánffyak, gróf Pekryek, báró Aporok,
gróf Csákyak, gróf Telekyek. Kaphatott minden
jóra való erdélyi nemes familia, ha utána járt.
Ez már így volt, de erről én most többet nem
beszélék.

Utoljára vol-
tam Zágonban —
a mint említet-
tem — sokat
búcsálódott az
édes anyám a
háborus világ
miatt, de legki-
vált azért, hogy
az én sorsom is
nagyon bizony-
talan volt. Kardot
még nem köthet-
tem az oldalra,
hogy nyakamba
vegyem a két or-
szágot s elmenjek
szerencsét pró-
bálni. Eszébe járt
az eszem. A ki az
iskolából kike-
rül, s még nem
tanult meg jól
inni, s a vadá-
szatban sem keresi
egyetlen főbb
gyönyörűségét, a
bizony gyámoltal-
an ember.

Ott ültem a ker-
tünk nagy alma-
fája alatt egy őszi
nap délutánján.
Még egy árva le-

velke sem mozgott a fán, s a nap sugaraiknak sem
volt már nagy ereje. A fejem felett vándor-mada-
rak szállottak; a fecskék kerengtek, búcsúztak —
s nekem úgy tetszett, hogy a fecskék boldogságát,
együgyű mivoltukat irigylem. Nekik két hazájuk
van, s a levegő nagy tengerében szálldogál-
nak... Elmennék én is velök, de hova, de
miért? Hol van a második Zágon a világon?

(Folytatása következik.)

MIKES ELBÚCSÚZIK ANYJÁTÓL.

A PUSZTA TEMETŐJE.

Sűrű cserjés nőtt az úti porban
Ezüstlombos karsú nyárfasorban, —
Reszkette fut kicsiny fűrj alája,
Mert a tarlón helyét nem találja;
Tarló ez már, csak buczkás hatarán
Hajladozik buzavirág árván —
Árván néz fel egy vadrózsa-tőre, . . .
Ottan van a puszta temetője!

Hej! tíz éve! — kis fenyvek keresztje
Ott a szélen mily sudárt ereszte!
Hej tíz éve! — sok bús esztendőben
Szál-legény lett épűgy én belőlem . . .
Mikor erre jártam utoljára,
Akkor éppen édes nótá járta:
Széles puszták jó szántóvetője
Nem gondolt a szomszéd temetőre.

— Nem gondolnak a bús sírkeresztre:
Buzát kötnek dalolva keresztbe —
Pista bácsi, a jó öreg béres
Fiatallal lát az énekléshez.
Pista bácsi — kérdém sokszor tőle —
Mire van a puszta temetője?
Hová tesznek sok embert ott mélyre?
S miért tesznek keresztet helyére?

Édes öcsém, kapu ez egy házba,
Melynek az a jó Isten gazdája —
Annál pedig nincsen ám jobb gazda:
Mindenkinek van nála vigasza!
S mért a kereszt? mert hát éltin által
Kiki hord egy keresztet magával —
S ha egy szép nap örök álmot hoz rá:
Odatűzik a keresztjét hozzá!

Igy mesélte Pista bácsi nékem, —
Végig nézett aztán a vidéken —
Görbe botját leszúrta a földbe
Ingujjával homlokát törölte . . .
Hej! tíz éve! — alszik ő is ottan,
Gazdájánál réges-régen ott van —
Nevet sem mond korhadó fejfája:
Szerető szív talál csupán rája.

Országútról dalt fűj át a szellő,
Játszi nótá, vig kedvet lehellő —
Mennek dallal csinos sarlós lányok:
«— Kertem alatt faragnak az ácsok . . .»

— Csak tíz éve — hogy e dalt hallottam,
Ott a dülön, a bokornál, ottan!
Édes dajkám, hogyha jó volt kedve,
Ezt dalolta — friss virágot szedve.

Pirospöttyös picziny százszorszépet,
Kis delikét, liliumot tépett —
Hogy vert akkor kicsiny szívem néha,
Szebb volt mindez, mint urak játéka . . .
S ő dalolta vig nótáját százszor —
Meg is esóskolt közben egyszer-másszor;
Néma lett már ő is nemsokára:
Ezer áldás, béke hült porára!

Itt megálljunk! — maró lesz a bánat:
Itt mondjam el legszentebb imámat:
Kis nővérem, égi angyal képe!
— — Felső bimbónk irigy szél letépte . . .
Most már milyen tündérszép lehetne:
Elvette az Isten, mert szerette! —
Csak azt kérem itt remegő hanggal:
«Könyörögj majd érettünk, kis angyal!»

Nem kell ide csinált lomb füzére:
Vadvirágból font a föld fölője;
Nem kell ide gyertya gyászszugára:
Öröklámpa esti fénybogárka;
Nem kell könnyesepp: hajnalpirkadattal
Tele sirja a föld bús harmattal;
Gyászoló nép nem kell árva sirra:
Bűg rajta a vadgalamb s pacsirta!

Jankovics Marcell.

AZ EMBER.

Bölsche után.

3

Körüllebeg téged édes tavaszi levegő, mint egy
mennybeli fürdő. Szájadon át beszívod — ott,
hol tested esőve kezdődik, ugyanott, mint az ősz
polypnál, a nyűnél — ott szívod be te is. De
nálad nem hatol egyszerűen a gyomorba és be-
lebbe. Gégéd végén esüng befelé még valami,
mint egy kettős zsacsó, mely sóváran eped le-
vegő után: a tüdő.

Ez is valami belféle kicsinyben, tápláló szerv.
Neked, mint élő lénynek, nemcsak híg és tömör
anyagokra van szükséged a táplálásnál, neked
levegő is kell s mivel az állathoz és nem a
növényhez vagy hasonló — élenyre is van szük-
séged. Tüdődnek oldalfalai gondoskodnak a
levegőemésztésről.

Az összes gerinczesek a czápáig és valamivel

azon túl, csak vízben élnek, de nekik is kell az
éleny. Nem közvetlenül szívják be, mint te, ha-
nem a vízzel nyelik. A lélegzésnek efféle módja
egyszerű és elegendő erre az ősz emésztő bél.
Ennek a bélnek első fele a szájon át a vízből
felszívja a szükséges levegőt, a fölösleges vizet
pedig oldalnyílásain egyszerűen kilöki magából.
Ez a kopoltyú-rendszer, mely már az amphioxus-
nál is megtalálható.

Az átmenetet a hal lélegzetvételeitől a te töké-
letes lélegzésedig megtalálod a göténél. Kopol-

szetvizsgáló. Fiatal korában még ott úszkál, mint
kis poronty a tóban, akár a hal és kopoltyúkkal
lélegzik. Egy szép napon aztán elveszti kopol-
tyúit, levegőt szív be és emészt meg abban a
zacskóban — a tüdőben — akár te. És ettől a
pillanattól kezdve új világnak lett lakója — a te
világodnak. Uszonyaiból végtagok lettek, mozgé-
konyak és erők és minden tagnak végén — a
földön való mozgásnak legpompásabb eszköze: a
láb, az öt ujjával.

Ettől már nincs távol a te kezéd az öt ujjával,

Szlányi Lajos: CSALLÓKÖZI TÁJKÉP.

tyúja van, valamint egész teste azonos a haléval:
uszonyos és rendszeresen vízben tartózkodik.

De belének innenső részén már látható az a
zacskóféle, — a tüdő — mely levegőt nem a vízből
választ ki, hanem közvetlenül nyel és emészt meg.

Ha a vize, melyben tartózkodik, tiszta, az
éleny kopoltyúin át szívja magába a vízzel, ha
pocsolyája nem tiszta, avagy kiszárad, a levegőt
közvetlenül veszi be.

A következő a göténél magasabb rendű állat
már világosan mutatja azt az óriási változást,
melyet a tüdőnek bírása előidéz.

Minden kis brekegő béka élénkei neked ezt a
dalt. A pocsolyában ül ugyan, de otthonos ő már a
szárazföldön is. Kettős életűnek nevezi a termé-

a kéz, mely a szerszámot forgatja és vele a vilá-
got átalakítja — meg az a másik kéz, mely Phi-
dias vésőjével, Rafael ecsetjével dolgozik . . .

Midőn a szárazföldi állat négy végtagján pom-
pásan megállott és lépésről-lépésre testét tovább
vitte: ekkor a tüdő valami újat teremtett meg.

Ott brekeg, kuruttyol, kvárog a langy nyári
estéken a te békaseregged. És ime egy újabb jelen-
ség mutatkozik, tüneményszerűen, mintha ismer-
etlen világok nyílnának meg szemed előtt. A tüdő
is, mint a többi szervek, két részre oszolva be-
mélyed a mellkasba s míg gégédén át ki- és be-
hatol rajta a levegő, gyöngye hullámverés támad,
kis szellő: az első beszéd!

Mint a béka, te is hasonló hangon kezdetted

egykor, míg a beszéd hatalmával fölemelkedtél az emberi társadalomba, ebbe a milliókából álló egységbe. És a beszéd után emelkedtünk még magasabba, a dalnak ritmikus szárnyain fel a tökéletes harmóniáig.

De tovább. Itt még nem állhatunk meg. Túl a békán — mi van még? . . .

Ott fekszik a napon, karsú zöld testével, okos szemével, csendesen és mozdulatlanul — a gyík. Valamikor régen tán ott feküdt a kiszáradt mocsár mellett . . . egy lépést tovább fejlődve a kényszernek hatása alatt. Már nem kételtű többé. A tojásból is így jön ki, mint a levegőnek lakója. Ott mászkál, mint *varan* a forró sivatagban, hova még a göte vagy gyík nem merészkednék; vagy megnő bős ichthyozauruszszá; vagy tovarepül, mint pterodaktylus a levegőben.

A te tested is jól érzi magát a napnak hizelő melegében, mely annyi millió mérföldről fölkeresi mindazokat, kik áldásos érintését várják. De a te tested nap nélkül is hőt áraszt . . . ehhez meg a gyík egyáltalán nem ért.

A gyíknak hőmérséke változatos. Vére a külső hőmérsékhez alkalmazkodik. Ha a nap forrón süt bőrére, akkor átmelegszik belseje is; ha eljön az éj, a harmat, vagy éppenséggel a tél, akkor az ő hőmérséklete is leszáll mind lejjebb-lejjebb — a fagypontra. Lélegzete, vérkeringése és egész anyagcsereje még nem elég erős arra, hogy belülről a kellő hőt kifejlessze. Ő csak a napnak gyermeke. Ha ez befűt kis testébe, akkor vidor, okos, tevékeny, mintha valami tüzes bort ivott volna; ha a hő leszáll, ő is ellankad, télen ott fekszik hónapokon át megdermedve páncélos, zöld ruhájában, megtört, okos szemecskéivel, mint valami álomba varázsolt páncélos vitéz, kire még az ébredés órája vár.

Volt egyszer, hol nem volt — valamikor régen, abban az időben, melyeknek csak a muzeumokban találjuk meg az emlékeit megkövesedett állapotban . . .

Ebben az időben történhetett egyszer, hogy egyik-másik őse a mi gyíknak felette élénk lett. Boldog izgatottságukban ide-oda ugrottak, mint a kenguruk a puha pázsiton, mások a fákra másztak, ágról-ágra kergetőztek, fáról-fára ugrottak. Lélegzetük mind gyorsabb lett, a vérük vadul száguldott, az egész anyagcsere soha nagyobb rohamossággal nem ment végbe. Ekkor történhetett először, hogy az emelkedett belső hőmérsék állandó lett, eleinte nem fontos jelenség, mely csak később lett azzá. Ha a levegő alászállott

hőmérséklete, vagy a küzdelem a létért az ilyen állatot kényszerítette a népes helyről más, tán hidegebb vidékre vándorolni, akkor ez a belső hő már megmentette attól a varázsálmától — a megdermedéstől.

És mikor ez a meleg vér tartós lett, más valaminek is kellett történnie. A hideg ellen az állandó belső hő nem volt elég, meleg takaróra volt szükség, mely a belső meleget visszatartotta — a rossz hővezető: a gyapot, a szőr, a toll. Az igazi gyíknak, a mint ma is ott látod, pikkelye van . . . és a toll talán nem egyéb egy átfomált, átfinomodott, hogy úgy mondjam: átszellemült szarupikkelynél . . .

Lehet, hogy úgy a szőrnél (haj), mint a tollnál a teremtő hatalom maga a külső hideg volt. Az az ellentét a benső meleg és külső hideg közt inger gyanánt hathatott a bőrre: a vér erősebben keringett, a bőrt hathatósabban táplálta; ennek következtében a bőr is gazdagabban hozta létre alakításait. Az eredmény pedig valami új jelenség volt: a szőrnek és tollnak képzése, mely újra a testnek vált hasznára és hatalmas oltalmat nyújtott a külső hideg ellen.

A melegvérű, tolias állat emelkedést jelentett, új változatot: a madarat. A melegvérű, szőrös állat pedig: az emlős állatot.

Te az utóbbihoz tartozol. A madár a levegőnek gyermeke.

Emlős állatok! Minő tarka-barka sereg még ez is. Mintegy három emeletbe helyezheted. A földszint, mint valami szegényes, elavult kunyhó, hol még a rokka is pereg. Itt ülnek a csőrös állatok, Ausztráliának fura legényei, határszélén gyík és emlős között. Ma is tojásokat raknak le, csak a táplálás előhaladásával. Vérük ma is csak mérsékelten meleg.

Egy emelettel feljebb laknak a fiahordók. Nem raknak többé tojást, de élő tehetetlen fiaikat zsebükben hordják hasukon.

És most a legfelsőbb osztályhoz.

Nyújtsd ide kezedet, ezt a szép, formás kezét. Valóban remekműve az alkotásnak.

És nézzünk körül, keressünk egy hasonló szervert, hisz annyi hasonlatosságot találtunk már eddig útunkban.

Hadd vonuljon el lelkünk szemei előtt az egész sereg emlős állat a kengurutól fölfelé, mint egy dübörgő, ordító, zajongó vizió.

Nyújtsd ki fehér kezéd feléjük és ime megtörik a varázs, a vizió elvonul — egy sem mutathat fel valami hasonlót.

A TERMÉSZET CSODÁI.

Csodálatos dolgok a pókokról.

Ha felületesen tekintjük a pókot, nem látszik azon semmi különös, legfeljebb szép mesterséggel megkötött hálója ragadja meg figyelmünket. Azonban ha a természettudós szemüvegén vizsgáljuk ezt az apró rovar, egészen más lesz a véleményünk róla s el kell ismernünk, hogy a csodálatra legméltóbb állatok egyike ez, melynek működése sokszor ámulatra ragadhatja az embert.

A póknak legérdekesebb részei, melyekkel mindenek előtt meg kell ismerkednünk: a lábai és a fonó-szerve.

Nagyjából, szabad szemmel tekintve a pók lábait, semmi különös sem tűnik azokon fel, jobban megvizsgálva azonban észre vesszük, hogy azok végein sajátos kis fésű forma készségek vannak, melyeknek hogy mily fontos feladatuk van: arra majd később rátérünk.

A fonószervek a pók testének hátulsó részén vannak s apró szömölcsökből állanak s az egyes pókfajokhoz képest különböző alakúak: hosszabb vagy rövidebb csövek, avagy tojásdad tömlöcskék; számuk is különböző szokott lenni, de rendszeren négy-hat. Mindenik szömölcs tele van igen finom csövecskéikkel, a melyeken keresztül aztán a fonalszálak a pók testéből kitolulnak.

Mert, bár szabad szemmel úgy látjuk, korántsem egyetlen szál fonalat bocsajt a pók egyszerre magából ki, hanem számtalan, rendkívül vékony szálaeszkát, a melyek együtt a fonalat alkotják. Pedig milyen vékony egy pókhálónak a fonala s ki gondolná, hogy ez még tömérdek vékonyabból van összeállva, összefonódva!

Valóban csodálatraméltó a természet ezen alkotása.

Mikor a pók elkezdí fonalat testéből kibocsátani, az ehhez való, némileg tojásfejréhez hasonló folyékony anyagot kifelé nyomja az említett szömölcsök finom csövecskéin, melyeken át sűrűn nyomulnak ki a láthatatlan vékony szálaeszkák, még pedig híg állapotban s csak akkor keményednek meg, mikor a levegőre kiérnek. Egyik képünkön egy pók testén levő öt tojásdad szömölcs látható működésben, a mint a sok finom szálaeska belőlük kitódul, gyönyörű szép rendben. Az egész a rajzon, természetesen erősen meg van nagyítva.

Mihelyt azonban ezek a finom szálaeszkák a szömölcsökből kitolulnak, ragadós tulajdonságuknál fogva azonnal összetapadnak egyetlen fonallá,

Hogy is volna ez lehetséges. Ime négy uszonyával emelkedik ki vizéből a hal. Következett szárazföldön a négy láb. Négy lábon, mindegyiken öt ujjal szaladt a gyíknak népe, míg megjelent az emlős állat. Hasonló négy lábon jár még a csőrös állat. De négy láb — kézről sejtelve sincs.

Mi is tulajdonképpen a kéz? A láb lép, a testet tovább viszi a földön; a kéz megfog valamit, kézben tart valamit.

Az emlős is lábán jár. Itt mindjárt a kenguru: hátsó lábain szalad, az előlábak egész törpék csupán. De ezeken sincs hasonlatosság a te kezdeddel.

Nézzük az emlősök legfelsőbb osztályait. Itt mindjárt a csülkösök: mind a négy végtag a földet érinti. Jön az elefánt, a viziló, a disznó, a teve, szarvas, ökör, juh. Jön a tapir, orrszarvú, a ló. Bele nem számítva annyi ma már kihalt ősellőfaj. A lóban a futás problémája elérte tetőpontját. Mind a négy láb egyetlen ujjban végződik, melyet erős köröm véd. Ez a képződés legtávolabb áll a kéztől. Tovább tehát, keressünk új alakokat!

Hallga, hogyan zúg a tenger . . . talán újra visszatérünk a halakhoz? Nem, csak az emlős állatok új csoportja, mely életét a tengerhez alkalmazta. Rozmárok és fokák. Hátsó lábakon túladtak, előlábuk uszonyos lapátok, mozdíthatlan ujjakkal. Ezekkel viszik tova nehézkes, otromba testüket. Menjünk tovább!

Ime az öves állat, pénzés állat, ősrégi legények, többnyire a földet ássák és lábuk kaparó lapátokká lettek. Egyik-másikból közülök mászó lett az őserdőben: ott függ a lajhár lomhán a leveles fődél alatt. Kéz helyett merev horgok képződtek ez állaton, egy ásó, majdnem mint a jégtörő. Itt sem találsz semmit.

Miféle szürke rémek azok ott a fán függve, akár egy csukott ernyő? A denevérek. Óriási kinyújtott ujjai közt a bőr odanőtt, mely silány repülő szervvé alakult. Egy hitehagyott madár! El vele!

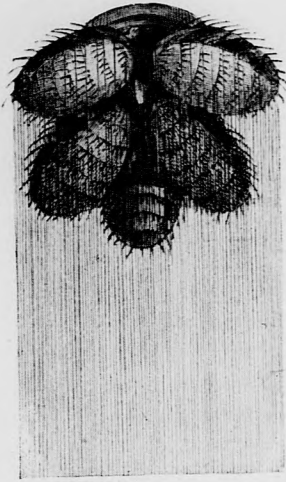
Aztán a ragadozók. A köröm ezeknél első sorban fegyver lett. Hatalmas karmok, nem ásásra, hanem a zsákmány megragadására alkalmasak. Tovább, csak tovább! (Vége köv.)

Nagyobbá mi se' tesz, mint egy nagy fájdalom.

Musset.

Testünk a kert, akaratunk a kertész.

Shakespeare.

A PÓK SZÖVŐ SZERVE.

a mit már szabad szemmel is jól látunk s a miből a háló készül.

Növeli bámulatunkat még az is, hogy a pókok nem csak egy minőségű fonalat képesek magukból kibocsájtani, hanem a szükségletükhöz képest több féléet is, amelyek egymástól finomságra, erőre, rugékonyságra, tapadóságra is nézve nagyon különböznek. Az ismeretes keresztcs pók például hálójának sugarait, bordáit nem ragadós száalából készíti, de az ezeket összekötő keresztcsálak már ragadósok, azért pedig, hogy a rájuk szálló rovar, annál erősebben fogva maradjon. Tojásait pedig a pók ismét ezektől különböző anyagú, kemény, erős, sárgaszínű szövetbe helyezi el.

A pókok különben fonalaikat kétféle módon bocsájtják ki. Az egyik ez: a fonal végét odaragasztják valamely alkalmas tárgyhoz s akkor sebesen tovább futnak, vagy pedig leereszkednek, miközben folyvást nyomul belőlük kifelé a fonal. Másik mód az, hogy kilövelik magukból a fonalanyagot s a légáramlásra bízzák, hogy a származó fonalat egyenesre kihúzza.

Nem kevésbé érdekes az is: miképp szövi meg a pók a fonalából a hálóját. Ehhez különféle vastagságú, erősségű fonalakra van szüksége. Igen, de hogy csinálja a fonalat vékonyabbra, vagy vastagabbra?

Igen könnyen s valóban csodálatos művészetel: arra valók azok a kis fésűcskék a lábai végén, a melyekről fentebb beszéltünk. A fésűcskék fogai, mint a rajzon is kivehető, nem mindenütt egyforma sűrű s a szükséghez képest a pók a sűrűbb, vagy ritkább fogak közt eresztí végig a száalakat s készít vékonyabb, vagy vastagabb fonalat. Nincs az a köteles-mester, a ki ügyesebben tudná a maga kötelét megfonni, vagy az a nő, a ki fésűjével jobban szét bírná bontani, vagy ismét tekeresbe vonatni a haját, mint a pók a maga finom száalait parányi fésűcskéjével.

Valóságos gyönyörűség a pókot ezen bámulatos munkájában megfigyelni.

De nézzük, hát a háló maga miként készül? Figyeljük meg például a keresztcs pókot.

A pók tehát először is kikeres magának valami alkalmas helyet, a hol hálója nemcsak meglehetősen biztonságban lesz, hanem a mi fő: rovarok is röpkednek ottan körül. Erre pedig különös gondja van a póknak, sokat válogat, sokat futkároz ide-oda, míg végre valamelyik hely tetszését megnyeri.

Ha aztán ez megvan, akkor hozzá fog a munkához. Például valami falszögletben akar hálót szőni. Ekkor először megragasztja alkalmas helyen a fonal végét, akkor lefelé fut, miközben egyre bocsájtja magából a fonalat. Ha kellő hosszúra nyújtotta már, akkor megint visszafelé iramodik a fal másik sarka felé, maga után felhúván a fonalat is, melyet alkalmas helyen megragaszt. Így hidálja át a levegőt, a mi felett már sok ember gondolkozott: hogy képes erre a pók, mely repülni nem tud?

Ilyenformán húzza ki egymásután a háló többi bordáját is, melyeket aztán csodás mesterséggel keresztcsálakkal hálóvá fűz.

Van azonban több olyan pókfaj, a mely nem hálóval fogdossa a zsákmányt, hanem maga indul vadászatra s lesből rohanja meg a vigyázatlan legyet vagy egyéb rovar. Sőt olyanok is vannak, a melyek valóságos csapdákat építenek s úgy fogdossák aztán el a szerencsétlen rovar.

Ilyen többek közt a Spanyolországban és déli Franciaországban élő «bányász-pók», melyről méltó lesz itt bővebben megemlékezni.

Valóságos mester ez ásásban, lyukfúrásban s innen kapta nevét is.

Ez a különös állat mintegy 10 centiméter

VIZI PÓK ÉS FÉSZKE.

mélységű lyukat fúr a földbe, melynek belsejét gyönyörű szépen kibéleli fonalaival, mintha az egész selyemszövettel volna művésziileg bevonva. E kényelmes, fényűzéssel berendezett kis várban tanyázik aztán a pók s ide várja a zsákmányt.

A leírt váraeskával azonban még így korántsem elégszik meg s ezután következik még az, a min alig győz az ember eleget csodálkozni. Ugyanis a lyuk felibe még csinos kerek fedelet is készít agyagból, a melynek felszínét úgy hagyja, hanem már a lyukra járó alsó felületét szintén beszövi épen úgy, mint a lyukat magát. Hogy pedig a fedő jól is borítsa a lyukat, pontosan ráilljék arra, de valamiképp bele ne essék, erről is gondoskodik a kis mester, mert a fedő alsó karimáját kisebbre hagyja, mint a felsőt, a mint ez rajzunkon is szépen kivehető.

De a mi legkülönösebb, az ez: a fedélre, annak lyukfelől eső részére valami szalagféléet fon, melyet a lyuk selymes bélésével összeragaszt, egybe sző. Mikor ez így készen van, akkor feltaszítja a fedőt, mely aztán az élen szépen megáll olyan formán, mint a pipakupak, a mint ez rajzunkon világosan kivehető, hol egy kész lyuk keresztmetszete látszik, benne a leselkedő pókkal, távolabb pedig három ilyen pókvár fedele tűnik fel, egy felnyitva, kettő pedig lecsukódva.

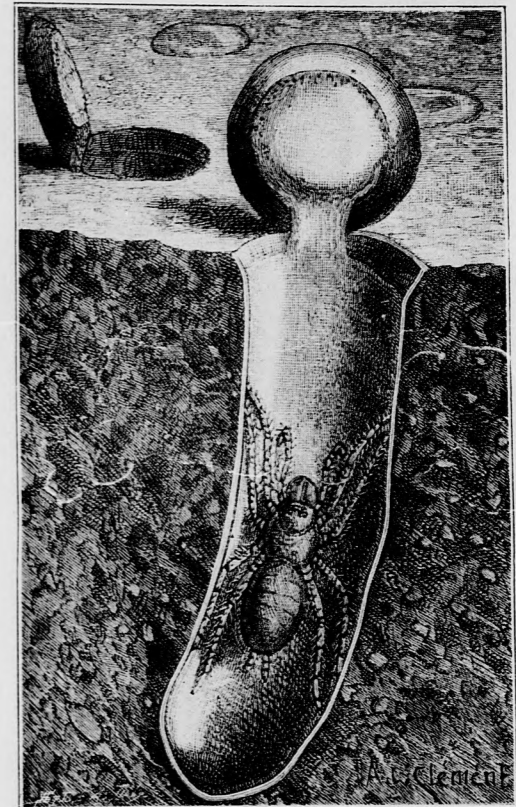
A fedő külső szélein különben számos apró lyuk van, melyekbe a pók, ha zavartalanul nyugodni akar, bedugja a lábait s magára húzza a kis ajtót. Ha pedig zsákmány után vágyakozik, akkor felnyitja a fedelet s csendesen vár, míg valami arra vetődő bogár belepottyan a lyukba. Ekkor a pók megint becsukja a kis ajtót s úgy emészti meg kényelmesen szerencsétlen foglyát.

Bámulatos a vízi pók működése is. Ez leginkább álló- vagy csendesen folyó vizekben tartózkodik. Mikor a víz színéről alábukik, testének finom szőrökkel borított hátulsó részére sok apró levegő golyócska tapad s ennek következtében látunk aztán ezen pók életében valóban csodálatkozásra méltó különösséget.

Lakását ugyanis a víz alatt készíti, melyet levegővel is megtölt. Ugyanis valami vízi növényhez ragasztva selyemszerű fonalaiból, tojásdad alakú, de egészen tömör falú házaeskát sző és tapaszt össze, melynek a nyílása lefelé van, míg a többi része olyan, hogy azon sem víz, sem levegő keresztül nem hatolhat. Mikor ez meg van, következik a levegővel való megtöltés, a mit következőleg hajt végre:

Felúszik a víz felszínére s teste hátulsó részét

egy perezre kidugja a vízből, majd gyorsan ismét vissza rántja, miközben két lábával hirtelen átfogja teste ama részét s megindul lefele, a házikójához. A mint teste hátulsó részét kidugta a vízből, annak finom szőrözetére egész kis levegőréteg tapadt, a melynek nagyobb része még a víz alatt is megmarad ott, kivált hogy — mint mondánk — két lábával is segít a levegőt visszatartani. A mint házikója nyílásához ér, lehorzsolja lábaival a rátapadt levegőt, mely aztán leválva,

A BÁNYÁSZ PÓK.

parányi golyókban szépen belenyomul a házikó belsejébe. Ezt aztán mindaddig ismétli a pók, míg csak a házikó egészen meg nem telik levegővel, mely a vizet onnan természetesen kiszorította.

Hogy pedig a levegő fel ne találja valahogy emelni a kis kastélyt, — mely vagy tizszer akkora mint maga a pók, — nagyon megerősíti azt s még a tetején keresztül is sok erős fonalat feszít ki, a mint ez rajzunkon is kivehető.

A kész házban szépen meghúzódik aztán a pók s levegője bőven lévén, egész kényelemmel lesi onnan a zsákmányt, mely apró vízi állatkákból áll. Ha pedig idővel megromlik ben a levegőt

akkor ott hagyja a pók s másik házat épít magának. Tojásait is ilyen helyre rakja, begöngyölgeti jól s gondosan őrzi minden veszedelemtől.

Ha az eddig említett pókok művészetükkel tüntek fel, van ám olyan is, a mely nem nagy művész ugyan, de más tekintetben mégis méltán megérdemli figyelmünket.

Ez pedig a madarász-pók, a melynek Brazília a hazája.

Valóságos óriás ez a pókok világában, mert

MADARÁSZ PÓK.

testének hossza, a lábait nem számítva, 8 centiméter, ámbar ennél még jóval hatalmasabb példányok is vannak. Színe sötétbarna, csak a fején látszik néhány narancsszínű folt. Erős lábain behúzható hegyes körmök vannak, épen mint a macskánál. Egész természetéből erő, fűrgeség tűnik ki. Gyorsan tud futni, mászni s ügyesen ugrik.

Kegyetlen, vérszomjas rabló s nem csak a nagyobb rovarokra, hanem egerekre s apróbb madarakra is igen veszedelmes. Rendkívül ügyesen tudja az egeret elcsipni, vagy az ágon fűtő-résző madarat megfogni, melyhez igen óvatosan lappangva annyira csúszik, midőn már ugrásá-

val eléri; mert ép úgy szokott a zsákmányára ugrani, mint a macska.

S a mely állatot egyszer megfogott, annak ugyan menthetetlenül vége van. Mert nemcsak nagy ereje van ennek a roppant póknak, hanem a fején két olyan méregfoga is, mint a mérges kigyónak. S első dolga ezeket az áldozat testébe belevágni, mire azok csakhamar tetetlenné válnak.

Ennek a póknak nem igen van állandó tanyája, sőt inkább folyvást kószál, keresve mindenütt az áldozatot, mert szerfelett falánk. Ott azonban, a hol bőven mutatkozik zsákmány, hosszabb időre is tanyát szokott ütni s ez esetben szállást is készít magának valami fában, falban, vagy lyukban, melyet szükség esetén kellőleg kitágít, mert az ásás-vésésben is nagy mester. Azonban a kényelmet is nagyon szereti, mert ha valahol tanyát fog, első dolga annak az alját durva fonalakkal szépen beszöni, hogy azon üldögélhessen.

Ha az emberre nézve is veszedelmes méregfogai nem volnának, hazájában bátran használhatnák macska gyanánt is s valóban, ha valami üres raktárfelébe betéved, szívesen megtürik ott, mert az egeret, ha még annyi volna is, rövid időn kipusztítja, vagy elriasztja.

Ilyen óriás pókot hoztak már Európába is élve, hogy tanulmányozzák. Itt is egerekkel, sáskákkal s effélékkel táplálták és a pókok ilyenmódon a fogságban jó darab ideig éltek.

Első dolga volt a fogoly póknak mindig kalitkáját a maga durva selyemszerű fonalaival kibélelni s így aztán nyugodtan gubbaszkodott a kényelmessé tett börtönben.

Hanem mindig dühösnek mutatkozott. Ha valami vesszővel megérintették, hirtelen befonta a hozzáérő részt, de ha látta, hogy még tovább is háborgatják, akkor nagy méregbe jött s rögtön védelmi állásba helyezte magát, a mi abból állott, hogy négy lábára felemelkedett, a többi lábát pedig magasra feltartotta, majd elkezdte ugyan-ezen lábaival a földet verni, még pedig olyan erővel, hogy azt jól hallani lehetett.

Ha aztán látta, hogy nem jön az ellenség, visszahúzódott a kalitka egyik sarkába, hol ismét támadó állásba helyezkedett, miközben csapásra készen tartotta hatalmas, macskakörömhöz hasonló, görbe, hegyes méregfogait is.

Oly ijesztő volt ilyenkor ez a hatalmas pók, hogy bizony szabadon senki sem kívánczolt volna vele szembezállani, tudván különösen azt is, hogy mily jó ugró s mily villámgyorsan belevágja méregfogait ellenségébe. *Szivos Béla.*

VÁROS A LEVEGŐBEN.

Írta Verne Gyula. Fordította Zigány Árpád. 3

Urdaxnak is elégszer akadt baja e kiránduláson a vadakkal, de mindeddig baj nélkül visszaverte a kisebb számú támadókat, s egyetlen emberét sem vesztette el. Most már közel volt útja végeztéljéhez: még csak ezt a nagy erdőt kellett megkerülnie, hogy az Ubangi jobb partjára érjen; onnan tutajon mennek tovább a Kongó-folyóig, a hol már semmitől sem kell tartaniok, mert lépten-nyomon találkozhatnak európaiakkal.

De vajjon eljutnak-e odáig épségben? . . . Vagy útjuk utolsó felében fognak-e áldozatul esni a fosztogató bandáknak? . . . Fogas kérdés volt, a melyre senki sem tudott megfelelni; de az bizonyos volt, hogy életüket drágán adják, s a portugál egyre parancsokat osztogatott és föllállította embereit.

A három európai meg Khamis voltak középen, s jobbról is, meg balról is a szívesen podgyászvivők hasaltak a fűben, a kik közt szintén kiosztottak vagy egy tuczat puskát. Mindnyájan lehetőleg védett helyre vonultak, hogy a vadak mérgezett nyilai el ne találják őket.

Vártak. Sehonnan semmi nesz. Úgy látszott, hogy a támadók nem mozdulnak az erdőből, bár a bolygó tüzek egyre mozogtak a rengeteg szélében.

— Szurokfenyő-fáklyák, — mondta Urdax — látni a sötétsárga füstjükről és vérvörös lángjukról.

— Én is azt hiszem, — felelte Max Huber — csak azt nem értem, hogy miért járnak-kelnek ott a vadak, s miért nem támadnak már?

Ez valóban érthetetlen is volt. De hát ki tudná eltalálni a szívesen eszejárását és szeszélyeit?

Félóra múlt el így, szorongó várakozásban. Mindenki feszült figyelemmel hallgatózott, kémlelte a vidéket, még pedig nem csupán a bolygó tüzek irányában, hanem kelet és nyugat felé is, a honnan a mely sötétségben szintén megtámadhatták a karavánt. De a vidék, az erdő kivételével, minden irányban pusztá és csöndes volt.

Tizenegy óra tájban Max Huber halkán, de elszántan mondta társainak:

— Ki kell kémlelni az ellenséget.

— Ez céltalan munka — felelte John Cort. — Sokkal okosabb, ha napkelteig talpon maradunk és várjuk őket.

— Várni! . . . várni! — boszankodott Max Huber — ha legalább még alhatnánk! . . . De így! hat-hét óra hosszat várni, puskával a kézben, álmatlanul, izgatottan! . . . Szó sincs róla! . . . Sokkal jobb, ha mindjárt tisztában vagyunk azzal, a mi következik. . . Lehet, hogy a vadaknak eszük ágában sincs bennünket megtámadni: s ebben az esetben én szívesen aludnám még pár órát reggelig.

— Mit gondol, Urdax? — kérdezte John Cort a portugáltól, ki gondolkozva hallgatott.

— A terv nem rossz, — felelte — de fölötte óvatosaknak kell lennünk. . .

— Én ajánlkozom, hogy kikémlelem a vadakat — mondta Max Huber.

— S én szintén elmegyek önnel, — tette hozzá Khamis — ha Urdax úr megengedi.

— Ez mindenesetre jó lenne. . .

— Akkor megyek én is — ajánlkozott John Cort.

— Nem, barátom, — mondta Max Huber — ön csak maradjon itthon. Két ember is elég. . . Különben úgy sem megyünk nagyon messzire. S ha látjuk, hogy esetleg jönnek, rögtön visszafutunk.

— Nézzék meg jól a puskáikat. . .

— Oh, az enyem rendben van! — felelte Khamis. — Különben a kémszemlében aligha veszünk hasznát. . . A fő az, hogy meg ne lássanak.

— Én is azt hiszem — hagyta helyben a portugál.

Max Huber és Khamis elindultak tehát az erdő felé. Lassan, óvatosan mentek, de sehol semmi gyanusat sem láttak. De alig voltak ötven lépésnyire a tábortól, mikor megpillantották Llangát, a ki észrevétlenül utánuk szökött.

— Mit akarsz itt? — rivált rá Khamis boszúsan.

— Úgy van, Llanga: miért jöttél utánunk? — kérdezte Max Huber.

— Takarodjál vissza! . . . egy-kettő! — parancsolta a foreloper.

— Oh, Max úr! — könyörgött a fiú — hadd menjek én is. . .

— Nincs szükségünk rád — mondta Khamis haragosan.

— Oh, Max úr! — ismételte Llanga könyörögve.

— Hát hadd maradjon itt, ha már eljött! — mondta Max Huber a vezetőnek. — Olyan szeméi vannak, mint a vadmacskának: lehet, hogy hasznát vehetjük.

— Úgy van! . . . jó szemem van. . . jó szemem! . . .

— Maradj hát itt mellettem — szólt Max — és jól kinyisd a szemedet!

Lassan lopóztak előre. Negyed óra múlva már fele úton voltak a tábor meg a rengeteg közt.

Az imbolygó tüzek ennyivel közelebből sokkal élénkebben világítottak, de akárhogy nézték is, sem a foreloper, sem Max Huber, sem a «vadmacskaszemű» Llanga nem látták a rejtélyes alakokat, a kik e fáklyákat ide-oda hurcolták. Pedig Max Huber már messzelátóval is vizsgálta őket.

Valószínűleg igaza volt Khamisnak, hogy azért nem látni őket, mert a fak sűrű árnyékában mozognak.

A dolog nagyon érthetetlen volt. Egyáltalában semmi jel sem mutatta, hogy a vadak támadni szándékoznak: de akkor, ha csak éjjeli pihenőre húzódtak meg az erdőben, — mire való volt ez a fáklyás kivilágítás? . . . Talán valami éjszakai ünnepet ültek?

— Most már az is kérdés, — szólt Max Hu-

ber — hogy vajjon tudnak-e rólunk, s észrevették-e karavánunkat?

— Lehet az is, hogy már csak éjjel értek ide, — felelte Khamis — s mivel akkor már nem égtek a mi tábornüzeink, talán meg sem láttak bennünket... De reggel, hajnalhasadáskor bizonyosan észrevesznek...

— Ha csak kerekét nem oldunk addig — mondta Max Huber.

Most ismét némán és még óvatosabban közeltek az erdőhöz. Negyed óra múlva már alig voltak néhány száz méternyire az első fáktól. De még mindig nem láttak semmi gyanúsat: sehol egy árnyék a síkon, semmi nesz, a mi veszedelmet gyanított volna... de viszont azokat a rejtélyes lényeket sem látták, a kik a fákkal jártak-keltek az erdőben.

— Még közelebb menjünk? — suttogta Max Huber.

— Minek? — felelte Khamis. — Ez már meg gondolatlanúság lenne. S most már én is hiszem, hogy nem vették észre karavánunkat, s ha még ma éjjel odább állunk...

— De énszeretném tudni, mi ez...

— Jobb lesz, uram, ha vissza megyünk — intette őta foreloper.

Max Huber azonban már előbbre ment, s Khamisnak kénytelen-kelletlen követnie kellett őt... S talán mind a hárman bementek volna az erdőbe is, ha Khamis hirtelen meg nem állítja őket.

— Egy lépést se tovább! — szólt fojtott hangon. Mi volt ez? ... Mit látott a foreloper? ... Vagy mi történt, a mitől megdöbbszent? ... Talán a vadak támadásra készültek? ...

Ezt nem lehetett tudni, de annyi bizonyos volt, hogy az erdőben történt valami. A bolygó tüzek hirtelen eltűntek a fák mögött, a sötét rengeteg homályában...

— Vigyázz! — sügta Max Huber.

— Vissza! — felelte Khamis ép oly halkán.

Mindketten lövésre kaptak puskáikat és épen haza felé akartak indulni, midőn hirtelen különös dolgot láttak. Az imbolygó tüzek ismét előbukkantak, csak hogy...

— Szavamra! — kiáltott föl Max Huber — ez már csakugyan majdnem rendkívüli!...

A fákyák vörös tüze ötven-száz lábnyi magasságban lobogott a fákon, s hol eltűnt, hol ismét kibukkant a sűrű lombok közül. S a legrendkívülbb az volt, hogy sem Max Huber, sem a foreloper, sem Llanga most sem látták a titkzatos, rejtélyes fákyahordozókat!

— Hát ha lidérez-tüzek? — kiáltott föl Max Huber.

Khamis a fejét rázta. Ez a vidék nem volt mocsaras, s a lidérez-tűz különben sem száll oly magasra a fák közé.

De hát ha szerencsének voltak, akkor miért menekültek a fákra fákyáikkal: s ha menekültek, miért vitték magukkal az áruló fákyákat is és miért nem oltották el inkább?

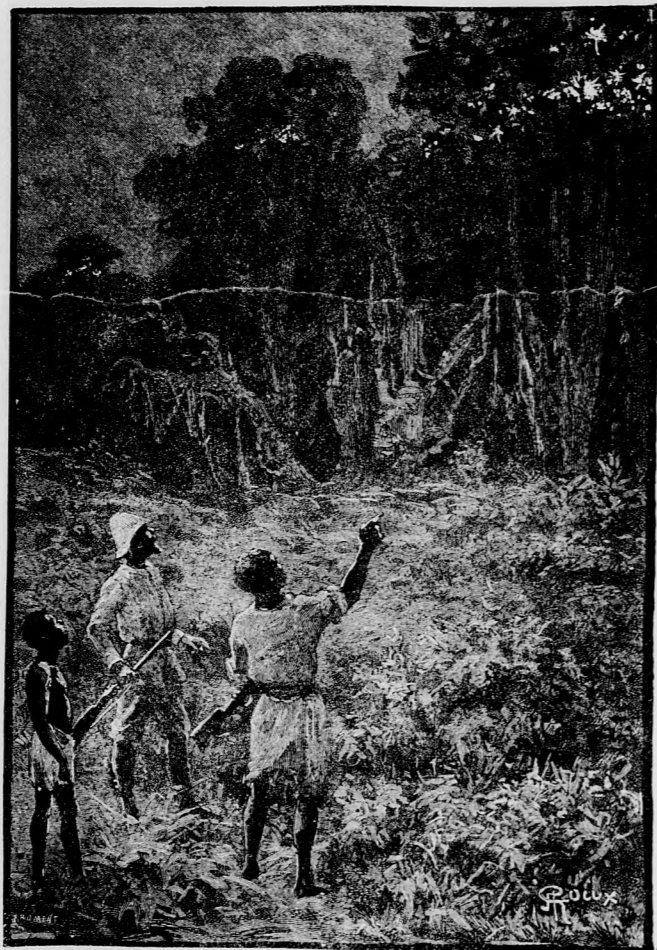
Erre a kérdésre ismét nehéz, sőt lehetetlen volt megfelelni.

— Menjünk előre! — mondta Max Huber.

— Fölösleges — felelte Khamis. — Nem hiszem, hogy ma éjszaka veszedelem fenyegetse a karavánt; legjobb hát, ha vissza megyünk és megnyugtadjuk barátainkat.

— Sokkal jobban megnyugtathatjuk őket, Khamis, ha megtudjuk, miféle ördögös tüzek ezek itt...

— Nem, Max úr: ne legyünk túlságosan vakmerők... Körülbelül bizonyos, hogy egy nomád törzs ütött itt tanyát... Csak azt nem tudjuk, miért gyűjtötták e fákyákat, s miért menekültek a fákra... De lehet, hogy a tűzzel a fenevadakat akarják távol tartani tanyájuktól, s az is

AZ IMBOLGÓ TÜZEK.

lehet, hogy ugyancsak a fenevadak elől menekültek a fákra...

— A fenevadak elől? ... De hisz a párduezők, hiénák, oroszlánok ordítanak: s mi egyéb neszt sem hallunk, mint az égő szurokfenyő sístergő pattogását... E zsványok még utóbb fölgyűjtják az egész erdőt... Tudni akarom, mi ez...

— És előre ment, Llanga meg utána... A foreloper habozott, hogy kövesse-e a vakmerő francziát, a kit nem birt visszatartani. Érezte, hogy nem hagyhatja cserben, s ezért nyomban utána eredt, bár magában kárhoztatta ezt a czéltalan vakmerőséget. (Folyt. köv.)

KÉT DIÁK LEVELEZÉSE.

Édes jó Barátom,

Szeptember 20.

vedd tudomásul, hogy önképzőkori főtisztviselő vagyok, ha pedig ebben kételkednél, olvasd el majd a «Tanulók Lapja»-ban a mi ülésünknek a referációt — akkor meggyőződd róla. Heves, küzdelmes választás volt. Szépen apróra szedve elmesélném neked, de te fővárosi diák létedre ilyen bagatell-ügyekkel nem törődöl.

Pedig, Isten bizony, jól esik az embernek, ha a demokrácia győz. Az osztályban én vagyok a legnagyobb koldus — s mégis engem választottak meg. A kövér Bartha Gazsi — ezt csak úgy mellesleg adom tudtadra — miattam betörte valami Schlesinger nevű fiúnak az orrát. Párba nem lesz belőle, de igazgatói megrovás igen. Gazsiból állatorvos lesz és hetvenöt kilót nyom.

Azért írok róla neked, mert ő határozottan a te elvednek a hive: Az okos ember csak annyit tanul, hogy meg ne bukjak. Rendkívül szereti a pótvizsgákat. Évről-évre találkozik augusztus végén a latin professzorral, a ki rendszeren így búcsúzik el tőle a vizsgálat után:

— Gazsi barátom, a viszontlátásra mához egy év múlva!

És Gazsi nem mulasztja el soha ezt a kedves viszontlátást. Nagyon derek fiú, s én őt vékonyka latin tudományával is szeretem. Schlesinger haragszik reá, s ez nagy baj, mert Gazsinak az apja körjegyző, a Schlesinger papája pedig nagyberlő a falujában.

Nekem pedig sem az nem tetszik, hogy te az önképzőkört heccznek nevezed, sem az nem tetszik, hogy a nevelőddel akarsz verset iratni, s az sem tetszik, hogy a Karlhauzit kevesebbre becsüled, mint a selejtes francia regényeket, sem az nem tetszik — hanem vegyük csak sorjában, mint a falusi biróság.

1. Az önképzőkör nem heccz. Egyáltalában ti Pesten nagyon szeretitek ezt a szót. Ismered Arany Jánosnak azt a kedves kis versét, mely a régi Pest «Heccz»-éről szól? Leirom neked okulás kedvéért:

Heccz, Heccz!

Utezahosszat bóg a szegény marha,
Nincsen kedve menni vágópadra,
Kínosan küzd öt-hat szelindekkel,
Életeért még öklelni is mer.

Gyepü megöl vicsori szomszédok
Gyönyörködve nézik a játékok...
A mészáros ebeit kapatja.
Rádásul magát is mulatja.

Ma Pesten — úgy hallottam — gyönyörűen berendezett vágóhid van, a kutyák pedig szájkosárral járnak, az önképzőkörben pedig nem szelindek fülelik le a marhákat. Aladár, az önképzőkör nem heccz! Ha te hallottad volna a mi lelkes, fiatal tanárunk szép beszédét, mikor az első gyűlésen elmondotta, hogy a múlt század első tize-

CSALLÓKÖZI TÁJKÉP.

Képünkhöz.

A tájképfestészet hazánkban nagyobb és mélyebbreható figyelmet érdemel mivel az ép az utóbbi időben meg keresztül azon az átváltozáson, melyet nemzeti átalakulásnak nevezünk.

Mert volt-e azelőtt tájképfestők, kit a szó legszorosabb értelmében magyarnak mondhattunk? A határozott felelet reá az, hogy nem. Azok, kik a festészettel foglalkoztak, mind idegen vidékeket ábrázoltak képeiken s nemhogy azoknak adtak volna magyar jelleget, nemzeti színezetet, hanem még a magyar tárgyú képeken és idegen hatást, erős francia és olasz ízt érzünk.

Ilyeténképen haladt a magyar tájképfestészet egész napjainkig, addig a kedvező fordulópontra, mely mostanában beállott e téren.

A nemzeti vonások élénk feltűntetését tűzik ki a mai festők czéljukul és a hazai föld, a magyar természet oly annyira megkülönböztető vonásait és feltűnő sajátosságait igyekeznek a tájképfestészet is előtérbe tolni. És e feladat nagyrésztben sikerült is! A magyar lélek szól ki a mai tehetséges festőgárda minden művéből és ennek a megnyilatkozása festészetünk történetében korszakot alkotó. A tájképfestők sorában legelől áll Szlányi Lajos, ki művészetének teljes érvényesítésével alkotja meg azokat a pompás képeket, melyek a természet elbájoló jelenségeit mutatják be a szemlélőnek.

Szlányi is külföldön végezte tanulmányait. Olaszországban és Franciaországban sokat járt és különösen nagy befolyást gyakorolt reá a francia iskola, melynek modorát igen ügyesen alkalmazta melankolikus kedélyre valló tájképein. Művei közül különösen kettővel keltett nagy feltűnést, a Zagyva-hiddal és a Csallóközi tájképpel. Utóbbi, melyet be is mutatunk olvasóinknak, különösen poetikus hangulatával és remek, a legapróbb részletekig menő finom kidolgozásával éri el a művészi hatást.

Szlányi művei mind magyar tárgyakat ölelnek fel és ő is annak a derek csapatnak zászlóvivője, mely a nemzeti irányt diadalra akarja jutatni.

V. J.

deiben mit tettek a «Magyar Társaság»-ok az iskolákban, s hogy a pápai önképzőkörben mily dicsőséget aratott Petrovics Sándor, s hogy a barátságunk minő meghatározható érzelmei fejlődtek ki az önképzőkörök melegágyában — bizonyára nem mondanád heccznek az önképzőkört.

2. A nevelőd beugrása is amolyan stikli. Ne csúfolódj te a nevelőddel. Lásd én is ezt a keserű kenyeret eszem. Elkényeztetetted fiú a tanítványom. Először vesz a tálból, az történi a háznál, a mit ő kíván, s nekem küzdenem kell, nekem türelem kell, nekem a keserőséget el kell nyelnem — mert a nevelő = napszámos. Az úri csemete a gazda, a mindennapi kenyér pedig szükséges dolog.

3. A *Karthauzi* egy magyar főúri ifjú írta, a ki sokat érezett és sokat gondolkozott olyan időben, mikor a magyar főurak gyermekei sokat mulattak és németül vagy franciaul beszéltek. Nagy és tiszteletreméltó férfiú lett a 26 éves főúri ifjúból — s nekünk a *Karthauzi* drága és értékes munkánk.

De nem prédikálok. Azt sem merem elmondani neked, hogy az október 6-diki ünnepe beszédet kell tartanom, s hogy az én szíven tele van a nagy és szomorú idők fényes álmaival... Ó ha megszólalna ma a harczi riadó: vajjon hányan kötnének kardot a magyar diákok közül és mennék hóbán-fagyban éhesen, rongyosan, de a győzelem mámoros hitével és mindenható lelkesedéssel a harcába?

Te pedig minderre mosolyogsz és azt mondod:

— Naiv provinciális ifjú! Ha te csak egyszer volnál a lóversenyen, nem álmóznál szabadságharczról, hanem belebolondulnál a lovakba.

En pedig meghagylak téged a te erős hitedben, veszem a kalapomat, melynek a karimája egy kissé erősen kopott már — s megyek órát adni a kényes fiúknak, a ki azonban nem fog velem soha verset írtni.

Bagos, az öregbőles, ma ezt mondta Székelynek: — Tisztelt Székely úr, ne hordjon olyan magas gallért, mint az Eiffel tornya, mert a fejét malholnap — üres torony-gombnak nézem.

Ölel barátod
Imre.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Október 6-dika az iskolákban.

A hazaszeretnek és igazi lelkesedésnek egyedüli fészke, hova mintegy elmenekül a vásári élet zajából: az iskola. Dicsőségére válik ez a magyar ifjúságnak, s mi örömmel számolunk be erről. Amde ne feledjük el egy pillanatig sem, hogy hirdetés a hazafias érzést, ezzel együtt hirdettük és hirdetésünk utolsó lehelletünkig a munkásságot. A kegyelet adóját lerovó ifjúság haladjon tovább ezen az úton. Lelekedjék és dolgozzék!

Az iskolákban lefolyt gyászünnepekről a következő tudósításokat kaptuk:

A pozsonyi állami főreáliskola önképzőköre az aradi vértanúk emlékére október 6-dikán díszgyűlést

tartott. Az ünnepi beszédet a kör ifjúsági elnöke: Krámer Nándor mondta el, Fleischhacker M. VII. o. tan. pedig felolvasást tartott. Alkalmi költeményt szavaltak: Buxbaum K. VIII. és Tuman K. VII. oszt. tanulók.

A nagyikikindai állami főgimnázium ifjúsága október 6-dikán a következő műsorral ünnepélyt rendezett: 1. «Gyászinduló», Bethoventől, előadta az ifjúsági zenekar. 2. «Az aradi vesztőhelyen», Pósa Lajostól, szavalta Biró Pál VIII. o. tan. 3. «Könyvet könyvet...», Zsaskovszkytól, énekelte az ifjúsági énekkar. 4. Emlékbeszéd, mondta Szabó Kázmér főgimn. tanár. 5. «Magyarország nagypentekje», Kis-teleky Edétől, szavalta ifj. Jákó János V. oszt. tan. 6. «Temetőben», előadta az ifjúsági zenekar. 7. «Az aradi golgotán», Szalaytól, szavalta Stolecz Alfonz VI. o. t. 8. «Szózat», Vörösmarty-Egessitől, előadta az ifjúsági énekkar.

A nagykanizsai róm. kath. főgimnázium október 5-dikén az aradi vértanúk emlékére gyászünnepeket rendezett a következő műsorral: 1. «Rákóczi imája», énekelte az ifjúsági énekkar. 2. «Az aradi vértanúk», Palágyi Lajostól, szavalta Szabó Lajos VII. oszt. tan. 3. «Rákóczi kesergője», énekelte az ifjúsági énekkar. 4. Ünnepi beszéd, Süle Antal, a Gyakorló Iskola elnöke mondta. 5. «A tizenhárom», Várady Antaltól, szavalta Veisz Aladár VIII. o. t. 6. «Isten áldd meg a magyart», énekelte az énekkar.

A csurgói ev. ref. főgimnázium «Csokonai-önképzőkör»-e október 6-dikán a vértanúk emlékére díszgyűlést tartott. Alkalmi beszédet Kalocsay Endre VIII. o. t. mondott, mely után Szeremley Császár Loránd VIII. o. t. szavalta el Ábrányi E. «Tizenhárom» cz. költeményét. A zenekar Chopin «Lengyel gyász»-át játszotta. Halka S. VIII. o. t. felolvasásban emlékezett meg a vértanúkról, Vida Károly VII. o. t. pedig alkalmi költeményt szavalt.

A zentai községi főgimnázium önképzőköre október 6-dikán a vértanúk emlékére ünnepélyt tartott a következő műsorral: Ünnepi beszéd, tartotta Boschán Samu. «Október hatodika», ifj. Ábrányi Kornéltól, szavalta Szilágyi László. «Damjanichné képe előtt», Tóth Kálmántól, szavalta König Vilmos. «Az aradi vértanúk», Palágyi Lajostól, szavalta Amius András. A lugosi főgimnázium ifjúsága október 6-dikán a vértanúk emlékére ünnepélyt rendezett, melynek műsora a következő: Emlékbeszéd, tartotta Grishach László VIII. o. t. «A mikor az akasztófát készítik», szavalta Erő Mátyás VI. o. t. Kertes Béla VII. o. t. felolvasást tartott. «Október 6.», szavalta Tremba Márton VIII. o. t.

A máramarosszigeti ev. ref. lyceum «Szilágyi-kör»-e október 6-dikán díszgyűlést tartott a vértanúk emlékére. Vékonny Antal tanár-elnök tartotta a megnyitó beszédet, mely után Kassay Endre VII. o. tan. szavalt, majd Szegedy Miklós emlékbeszédet tartott, míg végül a «Kossuth-nóta» fejezte be az ünnepélyt.

A kassai állami főreáliskolában Ó felsége névnappja alkalmából tartott ünnepélyen Baczonny Albert tanár úr tartotta az ünnepi beszédet.

A budapesti II. ker. kir. egyet. kath. főgimnázium és a m. kir. Ferencz József-nevelőintézet október 4-dikén a király nevenapja alkalmából ünnepet ült a következő műsorral: 1. Kölcsey «Hymnus», énekelte az ifjúság. 2. Ünnepi beszéd, tartotta dr. Demeczky Mihály. 3. «Gavotte», zongorán előadta Kühne Lőránd VI. o. t. 4. «Dancla», hegedűn előadta Sauska István VI. o. tan., zongorán kísérte Kühne Lőránd VI. o. t. 5. Garai János «Szent István», köl-

temény, szavalta Wein Aladár VII. o. tan. 6. Huber «Királyinduló», zongorán előadták Ambrózy György VII. o. t. és Scholz Antal VIII. o. tan. 7. Rubinstein «Trümmerei aus den Kinderscenen», Wieniawski «Kuiawiak», hegedűn előadta Buday Dénes II. o. t., zongorán kísérte Tarnay Alajos zenetanár. 8. «Királyhymnus», énekelte az ifjúság.

Nyugalomba vonuló tanár. A mezőtúri ref. főgimnázium meghatározott ünnepség keretében búcsúztatta el Ambrus Péter főgimnáziumi tanárt, ki 23 évig működött a tanári pályán. Az egyháztanács részéről Gergely Antal ref. lelkész, a gimnázium részéről pedig Faragó Bálint búcsúztatták el az ünnepeltet.

Gyász hír. Fül Atilla dr., körmöczbányai főreáliskolai tanár október 4-dikén rövid szenvedés után jobblétre szenderült. A halottat nagy részvéttel helyezték örök nyugalomra. Koporsójánál Víz Ferencz főreáliskolai tanár mondott meghatározott emlékbeszédet.

Önképzőkori tudósítás. A máramarosszigeti főgimnázium szeptember 11-dikén tartotta meg alakuló gyűlését. A tisztikar a következőképpen alakult meg: Titkár lett Szegedy Miklós, a bíráló-bizottság elnöke Vlád János, pénztárnok Czégéry József, ellenőr Rednik Sándor VIII. o. tan., jegyző Godányi Zoltán VII. o. t. — A nagyikikindai állami főgimnázium október 7-dikén tartotta alakuló gyűlését a következő eredménynyel: Főjegyző Stassik Béla, titkár Francz János, pénztáros Váserhelyi Pál VIII., aljegyző Düs Jenő VII. o. tan., könyvtáros Mateits Miklós, háznagy Czinder János VIII. o. t. — Az ungvári kir. kath. főgimnázium «Dayka-kör»-e szeptember 22-dikén alakult meg a következőképpen: Alelnök Bernáth Zoltán, titkár Barkász József, főjegyző Gelb József, pénztáros Csürös Szilárd, ellenőr Klein Manó, könyvtáros Papp Gyula és Knopfler Odón VIII. o. tanulók. Ugyancsak ez intézet kebelében fennálló «Gabelsberger-Markovics-gyorsírókör» is megalakult Medvigy János tanár-elnök felügyelete alatt. Alelnök Mittelmann Zoltán VIII. o. t. lett. — A nagykanizsai főgimnázium önképzőköre első működését versenyszavallattal kezdte. Kálóczi János tanár egy darab aranyat tűzött ki a legjobb szavallatra. A verseny győztese Veisz Aladár VIII. o. t. — A szegedi felső kereskedelmi iskola «Baross-önképzőkör»-e szeptember 13-dikán tartotta alakuló gyűlését Illy József vezető-tanár úr jelenlétében. Elnöknek Matuskovich János, alelnöknek Újhelyi Aladár, főjegyzőnek Szegő Dezső, titkárnak Klein Ernő választott meg. Október 6-dikán a kör az idén is a szokott kegyelettel ünnepelte meg. — A nagyszombat érseki főgimnázium «Pázmány-önképzőkör»-e október 4-én tartotta meg alakuló gyűlését Úrményi László tanár-elnök vezetése alatt. A kör tisztikara a következőképpen alakult meg: Alelnökök Szanter József VIII. o. t. és Kossaczky Árpád VII. o. tan., főjegyző Bolecssek Béla VIII. o. t. — A beszteczébányai kir. főgimnázium «Jókai-kör»-e szeptember 22-dikén tartotta meg alakuló gyűlését, mely alkalommal a kör tisztviselőinek a következőket választották meg: Titkár Vissnyovszky Rezső, főjegyző Preisich Gusztáv VIII. o. t., aljegyző Pollacsik Lajos VII. o. t., főpénztáros Spissák Ferencz VIII. o. t., ellenőr Kovácsik Jenő VII. o. t., főkönyvtáros Petrogalli Lajos VIII. o. tan. — A szépsizségi ev. ref. Székely Mikó-kollégium ifjúsági önképzőköre szeptember 14-dikén tartotta alakuló gyűlését Csosz János tanár-elnök felügyelete alatt. Ifjúsági elnök lett Sándor Arthur VIII. o. t., titkár Tusa Gyula, jegyző Barabás Miklós VII. o. tan. A kör első rendes gyűlését szeptember 28-dikán tartotta,

melyen Sándor Arthur VIII. o. t. felolvasta tanulmányát Kármán Józsefről. Utána Szotyori Lajos VIII. o. t. szavalt. — A nagykanizsai főgimnázium «Markovics-gyorsírókör»-e szeptember 22-dikén alakult meg 32 taggal. A vezető-tanár úr, Viezner Gyula, vezetése alatt a kör tisztviselőit választották meg. Elnök Süle Antal, titkár Simon Kálmán VIII. o. tan., jegyző Fialovits Béla VII. oszt. tan. — A munkácsi m. kir. állami főgimnázium «Eötvös-önképzőkör»-e szeptember 17-dikén tartotta alakuló gyűlését Szántó Soma tanár úr elnökelete alatt. Alelnök lett Schönfeld Jakab, titkár Széll Pál, főjegyző Kállay Endre VIII. o. tan. — A budapesti VIII. ker. állami főgimnázium önképzőköre október 5-dikén tartotta alakuló gyűlését, melyen ifjúsági elnöknek Kammermayer, titkárnak Wagner VIII. o. t. választották meg. — A soproni László-főreáliskola kebelében fennálló «Petöfi-önképzőkör» szeptember 15-dikén tartotta alakuló gyűlését. A tisztviselők választása a következő eredménynyel végződött: Titkár Horn Ervin, jegyző Heitmann Vilmos, főkönyvtáros Zsurek Nándor VIII. oszt. tan. — A szolnoki állami főgimnázium «Versegly-kör»-e szeptember 28-dikán tartotta alakuló gyűlését Nógrádi László dr. vezetése alatt. A tagok Suloky István VIII. oszt. tanulót választották meg elnöknek. A választás jóváhagyása után a kör megkezdte működését.

SAKKJÁTÉK.

Rovatvezető: Exner Győző tanár.

A 26. feladvány megfejtése:

1. Ve7—a5	Kd4—e3
2. Va5—a1±	
	e5—e4
2. Kf6×f7±	
1.	Kd4—e4
2. Bh8—h4±	
1.	b4—b3
2. e2—e3±	
1.	e4—e3
2. Va5×b4±	

27. feladvány.

Ludányi Antaltól Szolnokon.

Világos: Kh5; Ve8; Bf4; Fa7 és e2; Hc6 és e4; gy e2.

Sötét: Kd5; Be6; gy e7, e3, d7 és h6.

Követelmény: világos indul s a második lépésre mattot mond.

(Könnyedebb modorú rejtély érdekes változatokkal.)

(A megfejtés beküldésének határideje egy hét.)

27. játék.

Világos:	Sötét:	Világos:	Sötét:
Reggio.	Gunsberg.	Reggio.	Gunsberg.
1. e2—e4	e7—e5	12. Fe1—f4	Hd7—f8
2. Hg1—f3	Hb8—e6	13. Hf3—d4	Hc6×d4
3. Ff1—b5	a7—a5	14. e3×d4	Hf8—g6
4. Fb5—a4	Hg8—f6	15. Ff4—e3	Vd8—d7
5. els. röv.	Hf6×e4	16. Hb1—c3	Hg6—h4
6. d2—d4	b7—b5	17. Kg1—h1	g7—g5
7. Fa4—b3	d7—d5	18. Vd1—d2	Bh8—g8
8. d4×e5	Fe8—e6	19. Fe2—d1	g5—g4
9. e2—e3	Ff8—e7	20. Hc3—e2	Hh4—g6
10. Bf1—e1	He4—e5	21. a2—a4	e7—e6
11. Fb3—e2	He5—d7	22. a4×b5	e6×b5

Világos: Reggio.	Sötét: Gunsberg.	Világos: Reggio.	Sötét: Gunsberg.
23. He2—g3	Vd7—b7	42. Kh1—g2	Kb8—b7
24. Fd1—e2	Ke8—d7	43. Vb3—d3	h7—h6
25. Be1—c1	Hg6—h4	44. Vd3—h7	b5—b4
26. Bc1—e2	Ba8—c8	45. Vh7×h6	a6—a5
27. Bc2×e8	Bg8×c8	46. Vh6—h5	a5—a4
28. Fe3—g5	Hh4—g6	47. Vh5—e2	b4—b3
29. Fg5×e7	Hg6×e7	48. h2—h4	Bb6—a6
30. Hg3—h5	Kd7—c7	49. h4—h5	Ba6—a8
31. Hh5—f6	Kc7—b8	50. Ve2—d3	Ba8—b8
32. Fe2×g4	Fe6×g4	51. Bd1—h1	Vd7—b5
33. Hf6×g4	Vb7—a7	52. Vd3×b5+	He7×b5
34. Hg4—e3	Bc8—c6	53. He3×d5	Hb5×d4
35. f2—f4	Va7—d7	54. g3—g4	Hd4—e6
36. Vd2—d3	Bc6—h6	55. Bh1—e1	Bh8—d8
37. f4—f5	Bh6—b6	56. e5—e6	f7×e6
38. f5—f6	He7—g6	57. Hd5—c3	Bd8—d4
39. g2—g3	Hg6—f8	58. f6—f7	Bd4—d8
40. Vd3—b3	Hf8—e6	59. g4—g5	föladja.
41. Ba1—d1	He6—c7		

Játszották Monte-Carloban a mesterek nemzetközi versenyén 1901 február 4-dikén. Világosat játéka szépségeért díjjal tüntették ki.

Hírek. Bayersdorfer Adolf dr., a királyi központi képtár őre Münchenben, jeles sakkrejtvények szerzője, meghalt.

A sakkrejtvényt egészen vagy részben helyesen fejtették meg: Deutsch Ignác, Ruzskai István, Nyáry László, Maurer Arthur, Szauer József, Benkő Gyula, Csobán András, Rosenberg Sándor, Molnár Aladár.

FEJTŐRŐ.

Számtani kérdés:

Melyik szám négyzete és hatszorosa ad összegül 135-öt?

Földrajzi kérdés:

Melyik az a Rajna partján épült város, melynek érsekei királyválasztók voltak? Igen sok gyára van, kereskedelme élénk. Székesegyháza milyen stílusban épült?

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901 október 20.

1. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Történelmi kérdés: Mithridates. A rómaiakkal harcolt, de csatát veszített. Második és harmadik háborúja is kedvezőtlen volt. Rabszolga által ölette meg magát. **Természetrizai kérdés:** Rozmár; később eb-fogai nőnek. Az északi jeges tengerben található. **Híányos négyes:**

E	g	e	r
g	e	r	ö
e	r	ö	s
r	ö	s	t

Képrejtvény: Virágház.

Helyesen fejtették meg: Rein Dezső, Schweiger Jenő, Racskovits Elemér, Persina Károly, M. Bing Miksa, Hermann István, Gyürky Vidor és Zoltán, Weiss Rezső, Kovács Aladár, Rothauser György, Dulin Jenő, Molnár Aladár, Köszter Arthur, Tóth Kálmán, Netzasek Gyula, Papp Szász Tamás, Békés László, Adler Frigyes, Géczy Géza, Taubinger Zoltán, Popper József, Szögyény István, Gedeon Andor, Grüner István, Färber J., Benkő Gyula, Lőrincz Ferenc és Dezső, Csobán András, Tóth József, Pethő János, Borosnyay Oszkár, Szűcs Nándor, Breuer Ernő, Emmerling László, Hevér Ferenc, Przybilla Jenő, Komlós György.

A kitűzött könyvjutalmat (Szitnyay Elek: «Levelek egy tanuló ifjúhoz») Géczy Géza budapesti előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

A nagykanizsai felső kereskedelmi iskola felső osztályú tanuló felkérte az összes ker. isk. önképzőköri tudósítókat, sziveskedjenek velük fontos okból tudatni, vajjon önképzőkörüknek az alsó osztály tanuló is tagjai-e? A leveleket sziveskedjenek a nevezett intézet felső osztályára címezni.

R. D. Tudósításait szívesen veszszük. A mint láthatja, felhívását egész terjedelmében közöltük. A magunk részéről azt ajánljuk, hogy vegyék be az alsó osztály tanulóit is. Ez csak javára válik a körnek is, az új tagoknak is. — **Sch. J.** Betűrejtvénye már sok helyütt megjelent, képrejtvényünk sok van, arra tehát nincsen szükségünk. — **P. J.** (Szászváros.) Mutatványszám és gyűjtőív ment. — **D. J.** Levelét átadtuk a rovat vezetőjének. — **Főgimnázista, Sopron.** 1. Nehezen megy, mert ott fölös számú állások nincsenek. 2. Nem veszik be. 3. Legjobb lesz szakemberhez fordulni, mert mi a katonai belső adminisztrációban jártosak nem lehetünk. — **Komlós József.** A hiányzó számot meg fogja kapni. — «Kossuth búcsúja». «Vértanúk». Szegény Kossuth! Szegény vértanúk, hát ezt érdemeltétek ti a késő unokától? Nem, nem, ön barátom nem fog többé ódát írni. Szép, de nehéz feladat ez. — «Őszszel». «Emlékkönyvbe». Mind a kettő beválik, s mihielyt sor kerül rájuk, közölni fogjuk. Sorsáról beszámoló levelét várjuk. Szíves üdvözlét. — **Kardos János.** Örvendünk, hogy a lap anynyira tetszik. A mi törekvésünk az, hogy nem hangzatos hirdetésekkel, hanem a lap jóságával szerezzünk híveket. — **Gyűjtő.** Mind a tíz beérkezett. Az ingyenpéldányt megindítottuk, buzgóságát köszönjük. — **A lap jó barátja.** Tanácsai mind talpraesettek, s mihielyt lapunk szerkesztését az ön harmadosztályos barátjának adjuk át — tanácsait ő bizonyára követni fogja. Ha lapunknak előfizetője és nem barátja volna, talán okosabbat eslekednék. — **Október 6.** A mint látta, nem közöltük, s a mint sejtheti — nem közölhetjük. — **K. Gy.** Lehetőleg az önképzőkörök titkárait kérjük, hogy a fontosabb ülésekről tudósításokat küldjenek. Ha az önképzőkörének a titkára nem vállalkozik rá, szívesen veszszük az ön tudósításait. — **M. J.** Csak türelem, lesz az is.

MAGYAR ÍRÁSBELI FELADATOK.

Összeállította

Dr RUPP KORNÉL,
főgymn. tanár.

Több mint ezer magyar feladatot tartalmaz
vázlatokban s kidolgozva.

Ára a 400 oldalra terjedő szép kiállítás munkának
2 forint.

Megrendelhető a Tanulók Lapja kiadóhivatalában.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. Kéziratokat nem adunk vissza.
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.		
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

ZEYK DOMOKOS EMLÉKEZETE.

A héjasfalvi honvéd-emlékszobor leleplezése alkalmából. Irta Gaal Mózes.

Székely dicsőség agg tündérregéje,
Lelkemnek egykor édes öröme,
Rejtőzöl némán félszázad kódébe',
Lezárta ajkad e kor közönye.
Ó fáj szívemnek a piarezi lárma,
Mely tömjént gyűjt s hazudva leikesül, ...
Fejünk lehajtva robotos igába,
A sárt tapossuk érzéketlenül ...
Ébredj tündérregém: székely dicsőség!
A hősök útját hintsék büszke rozsák,
Mesédnek szálait tündérek szőjjék ...
Igézz meg újra! ... Rideg a valóság.
S míg hallgatom, hadd hulljon könnyem árja,
S feledjem el, hogy népünk milyen árva.

Bérezes hazánknak őrállója voltál
Sziklánál is keményebb a szived;
S e szívben állott, mint szeplőtlen oltár
Legszentebb képe: hazád, nemzeted.
Tatár, török míg tűzhelyedre rontott
Hiven őrizted azok álmait:
És míg szived' lepték ezernyi gondok
A hősi lélek a halálba vitt:
Elsiratott özvegy, s apátlan árva ...
De másé nem lett székelyek hazája.

Ha kürt harsant és harcok riadója
Fejdelmi széktől bérczedig hatott:
«Csatára székely!» — Fölpattanva lóra
Leróttad vérben a nemes-adót.
Lett a szabadság diadalmi béred
Csak a szabadság — másé a vagyón,

Gazdag vetést e föld másoknak érlelt
Te éltél gonddal — ámde szabadon.
Honszerző ősök örökül ezt hagyták:
«Vértünk omoljon, éljen a szabadság!»

Ezt védni karral — tanulá a gyermek;
Szeretni szívvel — tanítá az agg;
Átadta nemzedék a nemzedéknek,
S törvénynyé tették múló századok.
Zsarnok ha jött ős jogokat tiporva:
A «székely támad», mint az áradat,
S a «székely bánja» — feje hullt a porba;
A véres földből új virág fakadt,
Mely nőtt és nőtt ... bár vaslábak taposták:
Csodás virágod: ős székely szabadság!

Székely szabadság legnagyobb vitéze,
Eléd borul a lelke e napon,
S mi gyermekelmém' egykor megigézte,
Arról hadd zengjek büszkén, szabadon.
Lángtenger volt e föld, s a két hazában
Végigviharzott, mint a kárhozat,
Félelmesen, vérforralón, siváran:
Átok, s dicsőség volt, mit ránk hozott.
«Csatára székely!» — az ég mennydörögte,
«Hogy el ne vesszen e föld mindörökre!»

«Csatára székely!» ... S a maroknyi népben
Az ősök lelke im feltamadott:
«Vértünk omoljon! ... A szabadság éljen!
Fűjjátok meg a harci riadót!»
És támadott a székely, mint a villám,